

Ervaringen met Sijzen

Herfst en winter van 1959-1960 moeten een goed seizoen voor Sijzen geweest zijn als ik mijn oude notities geloven mag die - met een korte onderbreking van kerst tot nieuwjaar - lopen van 13.11.'59 tot 14.02.'60.

Het aardige van deze gegevens is dat ze bijna alle afkomstig zijn uit een zelfde beperkt waarnemingsgebied namelijk het terrein van het Nieuwe Lyceum aan de Witte Kruislaan te Hilversum, een gemengd bos met beuken, dennen, Robinia enz. grenzend aan het grote sportveld. De waarnemingstijd begon steeds ruim een half uur voor zonsopgang tot de eerste schoolbel om 8.20 uur.

Onaardig vind ik achteraf dat de meeste notities in telegramstijl eigenlijk te weinig nauwkeurig zijn op bepaalde punten, waarvan ik het belang eigenlijk pas in de loop van de tijd ging begrijpen. Maar wat wil je ! Minuten lang gebeurt er niets bijzonders, dan opeens worden de Sijzen wakker, je krijgt te veel indrukken ineens te verwerken en de tijd ontbreekt om alles te noteren zonder assistentie van anderen. Je zou je waarnemingen direct in moeten spreken op een geluidsbandje.

In het nachtelijk duister van de vroege ochtend zag je de Sijzen nooit zitten, je hoorde ze wel. Soms was er nog maanlicht. Maar tegen de tijd dat ze gingen vliegen werd de lucht al iets lichter, zodat je schimmetjes uit de boomkruinen omhoog zag vliegen, in schokkerige vlucht boven de kruinen rond dansen en dan in westelijke richting verdwijnen.

Het ging er mij allereerst om de vroegste sijzengeluiden te noteren. Vermoedelijk in verband met het weertype en dan speciaal met het korter of langer donker blijven kwam het eerste geluid van de wakker-wordende, nog-niet-vliegende Sijzen vroeger of later, soms zelfs pas zeer kort voor zonsopgang. Als extremen kreeg ik 28 en 3 minuten voor zonsopgang. Zie het volgende staatje:

- 18.12.'59 : eerste geluid 8.17 (zon op 8.44) = 27 minuten;
maan, heldere lucht
- 18.01.'60 : eerste geluid 8.12 (zon op 8.40) = 28 minuten;
heldere wolkenloze lucht
- 03.02.'60 : eerste geluid 8.05 (zon op 8.19) = 14 minuten;
motregen

daarentegen:

- 17.12.'59 : eerste geluid 8.40 (zon op 8.43) = 3 minuten;
donker weer, druilregen
- 13.02.'60 : eerste geluid 7.58 (zon op 8.01) = 3 minuten;
zwaar mistig, het wordt nauwelijks licht.

Daarbij bleef het niet.

Door het regelmatig waarnemen en noteren kwamen er in mijn materiaal nieuwe patronen zichtbaar.

De Sijzen bleken verspreid te overnachten. In de maanden november en december zag ik nooit meer dan één Sijs uit een boomkruin opvliegen. Naar het geluid te oordelen zaten de naaste burens een eind verderop in verschillende richtingen, ieder in een eigen boom.

Bij het ontwaken reageerden ze wel op elkaars geluiden, maar zonder weg te vliegen. De volgende fase, een paar minuten later, werd gekenmerkt door het opvliegen van de Sijzen, die vlak boven de boomkruinen a.h.w. dansend een rondvlucht maakten. Zo vormden zich groepjes van 2 tot 5 vogels, die - derde fase - net als andere overvliegende groepjes in westelijke richting verdwenen.

De lucht was dan een ogenblik lang vol sijzengeluiden. Uit dit bosrijke deel van het Gooi verdwenen de vogels in de richting van 's-Graveland. Het geluid bij het wakker worden noteerde ik op 13.11.'59 als "pfie-et", later ook als "pgi-eu".

Een andere roep klonk meer als "tjewie".

Wanneer een vogel opvloog en zich aansloot bij een ander exemplaar hoorde ik iets heel anders: "tktktktk" (erg snel), wat ik later wel noteerde als "rtttt" of "trrrtt".

Op 13.12.'59 vlogen in fase twee veel Sijzen door de lucht rond: hun geluid klonk als "tjelie-tjêe".

Na 18.12.'59 werden de Sijzen pas tijdens het eerste lesuur wakker, voor een vogelaar een ergerlijke toestand.

In het nieuwe jaar werd een verandering in het sijzengedrag merkbaar. Zie het volgende protocol.

22.01.'60 : 8.15 roep van 2 Sijzen gelijktijdig, 1 uit een Thuja, 1 uit een Blauwe Spar. Ze vliegen nog niet op.
8.18 : 5 Sijzen vliegen roepend over; 2 Sijzen komen uit de Thuja omhoog; ik hoor de gewone roep en het "knettergeluid"; 1 Sijze komt gelijktijdig uit de spar opvliegen. Zon op 8.36.

Aan de schimmige silhouetten was nog geen kleur te zien. Voorlopig neem ik aan dat sommige Sijzen al tot paarvorming waren overgegaan. Zo'n paartje zou dan wel in dezelfde boomkruin overnachten.

Aldus bleef het ook in februari: ik zag nog vaak solitaire vogels maar ook paartjes opvliegen.

Extra vermelding verdient een stormachtige dag met buig weer. Het bleef lang erg donker en het eerste geluid kwam pas 11 minuten voor zonsopgang:

29.01.'60 : 8.16 in verschillende boomtoppen geluid van zittende Sijzen; tot 8.20 geen vogel op- of overvliegend. Zon op 8.27.
Het geluid van de Sijzen was merkwaardig hard en langgerekt: "tjuie-tjuie-tjiieg".

Laat ik samenvatten. Tijdens het daglicht leven de Sijzen 's winters in troepen in hun fourageergebieden met elzen en berken. Uit deze gebieden in of buiten het Gooi komen ze troepsgewijs in slaapvlucht naar de bossen in het Gooi.

Zie o.a. de volgende waarneming uit de waterrijke omgeving van de vesting Naarden:

21.12.'59 : 15.00 uur slaaptrek in een grote zwerm gevolgd door kleine groepjes, richting zuid.

In een slaapbos verspreiden de vogels zich op korte gehoorsafstand van elkaar. Ze overnachten solitair. Vanaf midden januari ongeveer vindt al paarvorming plaats. Een paartje overnacht in de kruin van de zelfde boom.

Na het wakker worden komen de Sijzen solitair te voorschijn (later ook als tweetal), ze dansen rond boven de boomtoppen, verenigen zich tot kleine groepjes en verdwijnen alle in dezelfde richting.